

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Бр. 24. У Сомбору 31. децембра 1881. Год. XIII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

СРПСКА ШКОЛА У ПРОШЛОЈ ГОДИНИ.

Кад одјекне последњи час старе године и наступи нова јој друга у ланцу времена, онда човек и нехотично помишља на своје доживљаје у минулој години. Духовним оком прегледа још једаред све што је урадио и пропустио, поново се весели плодовима свог рада и ожали неудаће, што га постигоше минулих дана. Тада мери свако у колико се приближило цели, што ју је у животу себи поставио и оружа се новом снагом за дане, који настају. Тако то доноси живот собом и редак је, ко може том завршном премишљању да се отме.

Али не живе само људи, него и установе. Не развијају се ни оне друкче него у времену, те кад мине која година, вредно је и на њих обазрети се, па помотрити мене, које су искусиле и ухватили правац, којим корачају. А која је установа намаближа него српска школа и имали гдегод српског учитеља, који неће на њу помислити кад се растаје са старом годином? Ко од нас да не запита, каква је добра донела она школи, којој служимо и која је оживљујући извор сваком народном животу! ?

Српске школе у земљама Стеванове круне проживеле су опет једну празну годину. Жалосно стање, у ком се налазе ево већ десет година, није се нимало поправило. Као што су остале скоро без сваке диригујуће управе живеше оне свака својим животом и улазе и у нову годину несједињене у коло целине, изван ког нема ничему напредка. У тим неутешним приликама може се још сматрати као утеха, што су нам се све верозаконске школе одржале у пуном броју, шта више придосле су нам још две у троједној крајевини. Тако нам је бар

остао сачуван темељ, на ком ћемо моћи да зидамо, кад наступе боља времена. А да ће то скоро бити, ту наду даје нам сазив нашег народно-црквеног сабора, који ће ако се на пролеће састане по свима изгледима посветити најв. њи део свог старања уређењу школе.

Од доба окупације почеше школе да се множе и у Босни и у Херцеговини. Родољубиве тамошње општине приносе велике жртве на школу, али земаљска влада ставља и тамо свакојаке тешкоће оснивању самосвојних српских школа и пропагује комуналне школе, којима се и овде код нас прегло да нам се подсече корен народне битности. Уздајмо се да ће Бошњаци и Херцеговци одољети искушењима; али да стеку у школи снагу, нужно је да даду сталност учитељском положају, који је сад мало утекао испред пословичне безправности јеврејских учитеља у многим угарским општинама.

У кнежевини Србији имало је школство у минулој години своје светле дане и само је желети да светлост остане постојана. Закон о учитељским платама, о пензији учитељских удова и сирочади, оснивање учитељске школе у Нишу, први збор просветног савета, појаве су, које морају да обрадују сваког српског учитеља. Спремљен је већ и закон о новом уређењу основних школа и по предходном саветовању у одбору просветног савета изглед је, да ће Србија сасвим напустити укорешено амбулаторно надзорништво и решити се за стручне надзорнике, који ће сав свој рад посветити непрекидно народној школи. Поред званичног „Просветног гласника“ поче да излази самосталан педагошки лист „Васпитач“ И на пољу асоцијације учињен је један орјашки корак, који прелази и најсмелија очекивања, јер није у свему сугласан са обичним законима развитака. По тима ваљало би да почиње удруживање месним зборовима. На тим чврстим основима развија се оно даље у средке и окружне зборове, да се најпосле нађе у великом удружењу, које обухвата целу земљу. Учитељство у Србији пошло је обратним путем, оно је прешло преко свију тих фаза развитака и нашло се одједаред целокупно у свом „Удружењу“, друштву свију учитеља у Србији. Тај неприправљени постанак ставља велику и тешку задаћу управи „Удружења“, да прибере свом друштву накнадно све услове опстанка и ако му то пође за руком, као што искрено желимо, онда је оснивање „Удружења“ најзнатнији моменат у нашем педагошком животу минуле го-

дине. „Удружење“ ће тада бити моћан орган, којим ће говорити српско учитељство; импонујући угледом велике целине извојеваће оно да се њему и школи призна она важност, коју треба да има у животу свакога народа, који хоће да напредује.

Кад је реч о напредку, онда ту не може да изостане Црна Гора Српска школа корача тамо сваком годином све више у напред. И како да јој не расту крила под брижном заштитом витешког владара Црне Горе и кад је сретна, да има тако ревносног надзорника! У свима црногорским школама влада једно начело, и то је један увет крепка живота, којим нигде у другим крајевима не може у толикој мери да се похвали наша школа. Први пут имали су прошле године црногорски учитељи свој састанак на Цетињу, на ком су могли да већају о школским питањима. Том приликом основан је и учитељски пензиони фонд. Претварањем кнежевског института у реалну гимназију показала је Црна Гора тежњу, да у сваком погледу постане културна држава. Приближује се време, кад Црна Гора неће бити само огњиште српске слободе, него и расадник просвете.

Напредак школе у слободним српским кнежевинама тако је радосна појава, да поред ње може и онострано учитељство да заборави за час на рану, која му школу једе. У том напредку нека оно црпи снагу, да пожртвовним вршењем својих дужности одржи школско земљиште за свој народ. Јер кад наступе сретнији дани, онда не треба то земљиште да буде запуштен парлог, које се најпре чистити мора, него чиста њива, спремна да прими добро семе и да одмах рађа благословеним плодом. У то име нека нам је свима сретна нова година!

М. П.

ПИСАЊЕ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ

Писање је врло важан наставни предмет у народној школи, на који мора учитељ сву своју пажњу да обраћа у свима разредима и својски око тога да настоји, да му сваки ученик научи разговетно, чисто и правилно писати.

Чим деца науче неколико писмена писати, одма се започиње вештабање у писању речи и кратких реченица, а пошто деца науче сва писмена писати, имају се брижљиво вештабати у преписивању и писању по казивању, а уз оба ова посла непрестано се има око тога ићи, да деца чисто, разговетно, лепо и правилно пишу. Преписивање особито се предизима у другом разреду сваки дан, а у истом разреду другог полгодишта почиње се и вештабање у писању по казивању.

У трећем и четвртном разреду и у вишим разредима народне школе, предузима се писање по казивању сваки дан, а осим тога овде се већ постепено покушавају вештабања у писменим саставцима.

За учење писања и за вештабање у писању служе нам ова правила :

1. Ко хоће другог да научи лено, правилно и разговетно да пише, тај треба пре свега сам да чисто, разговетно и лено пише. С' тога се од сваког народног учитеља захтева, да чисто, разговетно и лено пише и то по правилима краснописа и без правописних погрешака.

2. Учитељ строго мора пазити, да деца имају добру опрему за писање, да сви ученици имају излиниране таблице, зарезане писаљке и оловке, а уз то ученици другог и свију виших разреда, да имају излиниране прописе на доброј хартији, добро мастило и перо. У колико би се гушчија пера у школи употребљавала, учитељ треба да их зна зарезати и да старију децу научи пера резати. За писање у новије доба најобичније се употребљују гвоздена пера; та треба да су опружна и не врло тврда и треба их чисто држати и од хрђе чувати. — Најбоље је да сви ученици имају једнаке прописе. Ученици I. разреда не треба никако да пишу пером и мастилом, него писаљком на каменитим таблицама; па и у старијим разредима за уштедјати хартију и сачувати руке и хаљине дечије у чистоти, имају се деца често вештабати у писању са писаљком на таблицама. Учење писања са латиницом, као и писање мађарско у старијим разредима има се такође с' почетка на таблицама предузимати. Преписивање за тихо вештабање у школи, па и само писање по казивању, може се предузимати на таблицама, па тек пошто се задатак поправи, може се у прописе на чисто и безпогрешно уводити.

3. Учитељ има брижљиво око тога настојавати, да ученици при писању лепо седе, и да перо држе, како ваља. Ово је нужно, како за одржавање здравља дечијег, тако и за лепо писање. Што се тиче правилног седења при писању, деца треба да седе усправљено а нипошто им се несме допустити да се преима на плочу од скамије нагибају и да се главом јако сагибају, јер тим се кваре прси, грби се вртењача, и слаби и дечији вид. Правилна даљина за гледање при писању јесте 35-цм. Притом ноге детиње ваља да су на патосу, и то предњи делови стопале ваља да су већма размакнута него стражњи. Где нема дашчаног патоса, ту треба да се у свакој школи на доњој грађи од скамије налази понирана даска, на коју ученик ногом стане. Нипошто се несме допустити, да ученик једну ногу на другој држи.

Кад деца пишу прва три прета десне руке треба да држе и међу њима писаљку, али перо да држе тако, да држаљница од пера, кад би се продужила управо би под назухом угао чинила. Никако се несме допустити, да ученици при писању прете скврче. Лева рука треба да придржава доњи део таблице или папира на коме се пише, али се писар телом никако несме наслањати на ту руку. На све ово мора учитељ строго пазити не само с почетка код мале деце, него једнако докгод деца иду у школу и кадгод пишу.

Ако се нађе које дете, да због какве телесне мане неможе десном руком да пише, допустити му ваља, да левом пише.

Местне школске власти имају се постарати, да скамије тако удешене буду, да се на њима згодно седити и писати може, и да се између свака два седишта у горњој плочи налази уметнута мастионица, зарад тога, да сви ученици једнако мастило употребљују и да не морају са собом носити мастионице и прљати се; још треба сваки ученик да има лист проливаће хартије, којим ће сачувати пренис свој од мрчења кад прелази на другу страну при писању.

4. Вештбање у писању траје најдуже по часа, и зато се узима оно доба дана, које је највидније; у нашим школама употребљује се за писање сваки дан прво по часа свако после подне. Писање предузима се са целим разредом у једанпут, а у школи од више разреда у једно исто време пишу сва деца, осим најмлађе.

Прегледалице, које су се у пређашње време у школама употребљавале, не препоручују се због тога, што се честим писањем са једне исте прегледалице привикну деца на механичан посао па и не мислећи о садржају предмета само просто копирају писмена из прегледалице. На против зарад вештбања у преписивању ваља да учитељ на школској табли лено, разветно и правилно напише реченицу, коју ће дати, да деца преписују, да би се деца научила угледати се на учитељево лено, чисто и уредно писање, па и сама се таково писану привикла. У напреднијим школама у Немачкој употребљују се у повије доба и такви прописи, у којим се у горњем реду налазе писмена или речи литографисана за углед деци при писању.

5. Писање се учи у свима разредима нар. школе; у првом разреду уче се писати само српска писмена, и то првог полгодишта мала, а другог и велика. Вештбања ова у српском писању продужују се у другом разреду и у свима осталим разредима народне школе.

6. Таблице и прописи у четири нижа разреда народне школе имају се испревлачити главним и спољним повукама, и међу овима имају се деца вештати у писању.

7. Писање по такту, врло је згодно средство за одржање доброга запта на часовима писања; њиме се добија способност, да сва деца у једно и исто време заједно раде, и да се у леном писању вештбају. Писање по такту даје руци децијој сталност и сигурност, поштрава децу на заједнички рад и на пристојност; задржава лењу и лакомислену децу од расејаности и даје пријатну забаву и живот целој школи. Само треба да писање по такту за мало времена траје и да се често мења са другим школским послом.

8. Док деца у школи пишу, учитељ се несме одмарати, но треба да на ту децу пази, пролазећи између скамија, и да их појединце и полагаано упућује, како ваља седити, перо држати, и посао свој радити, а где је нужно, ваљало би да учитељ овом приликом ученике поправља.

9. У првом разреду писање иде успоредо са читањем, а у другом разреду вештбају се деца понајвише у преписивању, али се већ у овом разреду другог годишња пише одабрана која реченица по казивању (диктандо). У трећем и четвртном и разреду ваља децу сваки дан у писању по казивању вештати а у петом и шестом разреду уз то се још вештбају ученици и у писменим саставцима.

ИЗВЕШТАЈ

Управе школске о новосадским срп. основ. народ. вероисповедним школама о минулој школ. 188^о/₁. години.

Народна је школа постала у нашем веку она бања (купило), у коју се спуштају наше генерације, да отуда излазе окрепљене духом и телом па да подмлађују народ здравим и племенитим нараштајем, а народни учитељи они анђели, што узмуђују ту свету науку и што јој дају моћи, да она може кренути тело, снажити душу, оилемењивати срце, очвршћавати карактере, те да подмладак наш окрепљен тим врлинама може понети терете материјалног и душевног живота нашег и поћи с тим на сусрет лепшој и трајнијој будућности.

Школа је дакле важно место, а учитељи народни важна чињеница у народном животу, јер од њих имамо да очекујемо највише среће, најближе помоћи за нашу децу, за наш потоњи живот. С тога се у наше доба сви напреднији народи, све просвећеније државе отимљу, које ће што више и што боље урадити за своју школу и за своје учитеље. — Не може се порећи, да и наша општина, односно њен школски одбор не настојава за тим бољим резултатима на школском пољу, ал ипак још много остаје да се ради, још дуго да се чека, до сувремених напредних прилика, као што су у других напредних народа.

У школама, односно у дворанама школским нисмо оскудни, имамо их за досадањи број деце доста и све су удешене по педагошким и хигијенским правилима, изузимајући јовановску школу, којој би још по нешто недостајало, ал како је општина наша већ донела закључак, да се тамо ново школске здање подигне, то би ваљало порадити, да се то и оствари. Клисанска се школа допуњује, а друга нова салашка школа, подиће се по свој прилици још идуће школ. године, те ћемо тако потпуно бити снабдевени са просторијама школским. Но у колико ме блажи та страна спољних школ. одношаја, у толико ме немилије дира околност, што су нам школе махом старим и хрђавим наменштајем попуњене, те сметају и настави и здравственом стању дечијем. За то би молио сл. месн. школ. одбор, да убрза и ускори поправке те, које, по свим лекарским извештајима, тако знатно утичу на здравље и телесни напредак наше деце. Не могу пропустити, а да не споменем овде и тај грдни губитак у здравственом одношају нашег школског подмладака, што још немамо за децу нашу гимнастичне зграде, где би се ова редовно већбала и тело своје кренила. Напредније државе и народи полажу на ово исто толике вредности, као и на умни напредак, а ми једнако жалимо крајцару, кад се за ово иште, па онако нам и јесте подмладак све кржавији и лошији, па и малотрајнији и неспособнији за рад. Моје би мњење било, да се покуша још једном код општине наше и да се измоли бар 5—600 ф. за једну згуну дашчану, где би се по 100—200 деце могло и лети и зими већбати у гимнастичним играма; та то и закони и власти школске захтевају, а тиче се здравља и напретка наше дечице, наше будућности.

Исто тако ваљало би веће жртве потражити и за учили школска, јер та је страна са штетом дечијег успеха напуштана била за ово по-

следње 2—3 године све из општинске оскудице; но како је општина већи терет већ скинула са плећа своја, то би време било, да се и на ову страну више пажње поклони, јер је без њих и учитељима тешко радити.

Но осим свега тога када највише штете тримо, што нам још велики број деце наше не полази никакве школе, баш кад би се изузело оно до 200 деце салашке, што још немају своје школе. Мислило се, да је томе узрок само сиротиња, па се припомогло и од општинске стране и од овдашње „српске задруге за међусобно помагање и штедњу“ и од срп. занатлијске задруге, па ипак је број ученика једва са 33 нарастао, ал је с тим више изостало опет од школе. Ево да се види у примеру: У те- чају школ. године 1879/80. изостало је 77, а ове 1880/1. г. 96, и колико сам искусио, како се у народу нашем расуђује о тој припомоћи мислим, да ће их ове године, што наступа, и више изостати, јер родитељи, и који би могли заодевати своју децу, обустављају своју децу од школе изговарајући се на сиротињу, тек само да присиле општину, да им одева децу. С тога би при деоби овог одева ваљало много строжији надзор завести и да се не дели оном, ко није заслужио. Ми смо се у овом до сад ослањали на свештеничке (парохијске) исказе, ал смо искусили, да они препоручују сваког, ко им се замоли, те тако често добије више и пре онај који ни у полак није оскудан као други. — Па у колико ово сиромаштво смета бољем и уреднијем посећивању школе, још, рекао бих, више смета нетачност у попису за школу способне деце, те не може да се води строга и ваљана контрола у том, него се силесија деце прокраду, те и не буду у школу позвана, што нису ни уписана, или су уписана а не живе овде, или су поумирала, ал нису побрисана међу живима, или су с годинама напред или позније уведена, те док се свему томе уђе у траг протече по половина године, а онда већ слабо и хасни. Но много би помогло ствари, кад би политична власт брзе и енергичне мере предузела око омене и утеривања деце у школу; но и на то би морали пошени податци тачни бити, па би све брже и боље ишло. За то би ја молио сл. месн. школ. одбор, да се побрине за мере, које ће ову ствар што пре у ред довести.

Исто тако ваљало би строжије мере употребити и према шегрти-ма; овако може се казати, да је греота за ону крајцару, што се на то пропушта, јер већа половина шегрта не завири тек 2—3 пут преко године у школу, а не верујем да и једног има, који је редовно целе годи не школу походио; једно је и немогуће то, што у недељне дане, кад је школа, падају вашари, куда морају шегрти уз мајсторе своје, а друго, шегрти се уклате од домаћих послова преко недеље, па кад би ваљало, да и он своју душу одмори, онда га гоне на науку, која му не може бити мила код оног умора. С тога би моје мњење било, да се обучавање шегрта премести на четвртак с вечера, јер онда би од вашара мирни били, а недељом би бар доспела који пут да читају и пишу што, а човечност захтева, да се и тој деци остави мало одмора. Ко целе недеље од јутра до мрака ринта, још у тако младим годинама, том није онда недељом до науке; а где се ко силом гони на науку, тај никад ништа неће научити и жали бог сваку крајцару, што се на таког утроши.

И повторне школе ваља у бољи ред довести, ако се мисли од њих

хасне брати. По мом мишењу ваљало би и ове школе на четвртак проме стити и то на јовановску алмашку и салашку (клисанску) школу ближе народу, коме су оне намењене, а шегрти нека остану у средишњој школи; ово и са моралног гледишта, јер не треба одраслије женскиње оставити, да слушају и гледају безобразлуке шегрта, а кад су ту заједно, не мож их од тог сачувати. И онамо кад буду, нека долазе једни пре, други после подне, као што то прописи школски и наређују, где је један учитељ. Ја не би ову децу ни гонио целе школ. године у школу, јер би с тим родитеље опет знатно оштетили, што су та деца родитељима већ од хасне, а зрелија су, па ће и за краће времена више научити кад е вољом иду, него кад се гоне. За њих би довољно било, да почну новембра месеца школу, па да ју полазе до ускрса; то је доба, кад су така деца најдоколнија и кад родитељи наши најмање путују на стране пијаци, куда и своју децу повлаче.

Овде је место, да изнесем преглед о том, како су деца школска походила школу и колико их је оспособљено за прелаз у старије разреде.

Свега се уписало 359 м: 262 ж. дакле свега 621 дете. Од тих је остало до краја године 512, а за прелаз у старије разреде оспособљено је 403. Туђе основне школе полазише 60, приватно су код куће учили 3, повторну варошку школу полазише 69, повторну клисанску 12, шегртску 65, на испиту било 27, међу овима 14 Немаца (3 прот. и 11 рим. кат. вере).

Кад се зна, да има за школу способне деце за школ. 188^о/₁. год. 612 мушке и 536 женске свега 1148, па се види, да се уписало у школу 378 мушке и 306 женске свега 684 онда се види, да је тек $\frac{3}{5}$ дошло у школу; а кад се одрачунају они 96 што су у течају године изостали од школе и они 9 нередовних што нису ни били за школу: онда се види, да је тек половина оспособљене деце полазила редовно школу, а друга је половина остала без сваке духовне хране.

Још горе стојимо са повторном школом. — За ову школу има по исказима свештеничким оспособљено 294 муш. и 265 жен. деце, свега 559, а уписало се у школу са шегртима заједно, (кад се изузму 14 Немаца) 73 мушки, и 49 жен. (од којих ни 8. део није редовно у школу ишао,) те се тако једва може рачунати са онима, што у гимназију иду и онима, што посећују вишу девојачку школу и друге приватне заводе, на 130 а највише на 150 ученика, а то је тек 5. део ове деце, а $\frac{4}{5}$. не знају за школу ову, те се у њих изгуби и оно мало науке, што су је из основне школе изнели, ако су је посећивали. Кад би дакле из овога извели читав рачун о нашем просветном стању нашли би, да нам мања половина нашег нараштаја чами у тами, а то је грдна штета за нашу будућност и може нас у оваким напредним околностима лако и живота стати. С тога позивам и умољавам општинске старешине, да буду на опрезу и да покрену све жице, како да се што више деце прикупљају на науку и васпитање, на та једина светилишта, што данас дају правац животу и заклон у будућност. —

Сад долазим на учитеље, на праву слику школску, јер општина даје само оквир, а учитељ умеће лик, па какав учитељ онаква и школа, какав газда, онаква и кућа.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Морам напред споменути, да је наше учитељство у знатном броју претрпело у течају прошле школ. године доста и јаких природних удараца. Но покрај свих ових неприлика није школа и настава трпила уштрба, бр у оној мери у којој би могло бити, да се није нашло овде у месту свршених приправница, које су достојно могле заменити у школи ове наставнике. С тога ја покрај свих ових неприлика, што су задесиле нашу основну школу, могу с мирном савешћу изрећи, да је успех у опште кад се узме задовољавајући, јер већ та околност, што је од 512 редовних ученика оспособљено за даљи прелаз 403 показује, да су учитељи свој позив, у колико у њиховој снази стоји, савесно и дурашно вршили, јер се код учитеља узима за савестан рад и кад $\frac{1}{3}$ остане да понавља разред, а овде видимо, да тек $\frac{1}{5}$ понавља. Не кажем, да код појединих учитеља нема више мана, које би изгладити и исправити ваљало, ал то је рад, који се у зборовима и личним саобраћајима полако исправља и дотерује, а како су изглед, да ће се ово учитељско тело оснажити у идућој школ. години са млађим и свежим снагама, то је изглед, да ће ствар све на боље ићи, а гаранција је у том, што су учитељи заузети за свој посао, што вољу и љубе школу и њен позив. Гаранција је и у том, што је међу учитељима нашим понестало оне досадање мане, да се у конференцијама својим лично нападају. Ствари конференцијалне иду сад много тишије и озбиљније. На овом месту ваљда нећу погрешити ако изјавим жељу, да би време било, да се и трећи остарели учитељ на Клиси г. Васа Димитријевић стави у заслужени мир, јер он је и учитељовањем и годинама старији од оне двојице учитеља, што су већ упућени на мир. Истина, да су то знатне жртве за општину, ал кад се узме добит у млађој снази, лако се онда може та жртва прегорети. Овај учитељ има пуни 70 година, и служи као учитељ у опште са малим прекидањем 47 година, а овде у месту већ 14 година, те је доба, да се и његове утрућене кости одморе.

Могу овде са задовољством изјавити, да је и ручни рад у нашим женским разредима задовољио потпуно одбор „добротворне задруге Српкиња Новосадкиња“, који је на крају ове школ. 188^о/₁. г. надгледао те послове о годишњим испитима.

На послетку са задовољством изјављујем, да је здравствено стање наше школ. деце у минулој школ. години било врло повољно, јер од 621 уписаног ученика однесе нам смрт само 4, од којих је тек једно угнуло од заразне вратобоље „дифтерије“, која је у почетку ове школ. године била узела опасан вид, ал срећом на брзо попустила и дечицу нашу поштедила од опаснијих последица.

С тим завршујем мој овогодишњи извештај захваљујући се топло сл. општини на поверењу, којим ме је одликовала за ову годину поверивши ми управу ових школа и остајем у жељи, да се ови предлози и мњења примену у корист и благослов ове сл. општине и њеног подмладака :

У Новоме Саду ¹¹/₂₃. септембра 1881.

одани :

Аркадије Варађанин
привр. управитељ.

ЧУДО ОД САТА.

Дај да скупа посмотримо чудноват астрономски сат, што га у себи скрива дивна саборна црква у Штрасбургу.

Он је удешен за хиљаду година. Он показује шездесет секунда у минути, шездесет минута у сату, двадесет и четири сата у дану, двадесет и осам дана у месечевом месецу, двадесет и осам, двадесет и девет, тридесет или тридесет и један дан у грађанском месецу, три стотине шездесет и пет или три стотине шездесет и шест дана у години.

Он показује мене месеца, помрачења сунца и положај земље и звезда за свако доба. Тридесет првога децембра, кад звони поноћ, измене се натписе године, нов се број укаже и остаје непомичан до идућег тридесет првог децембра.

Од шест сати у јутру до шест сати у вече јавља се петнаест минута после сваког сата красан мали дечко, подигне своје звонце и звони четврт; младић оружан стрелом звони половине од сата; човек у пуној снази, ратник, који представља борбе живота, звони три четврти; старац са штаком одкуцава четири четврти од сата.

Те четири алегоричке личности пролазе лагано испред наог костура са косом у руци, који представља Смрт. Кад избију четири четврти, изврне један Беније свој кошар, из ког је сав неаак за шездесет минута исцурио и Смрт звони сат. За време неме ноћи одмарају се дечко, младић, човек и старац; само смрт продужава свој посао; она звони сваког сата.

Сваки дан после једанаест сати поврви силан свет у пространу саборну цркву и постави се пред сат. Кад куцне подне излазе дванаест апостола и пролазе клањајући се испред Исуса Христа, који шири руке и благосиља их. Један петао, који седи на једном стубу, рашири крила, пружи врат и триред кукурекне, да сва црква одјекује.

Заиста чудновато! велите . . . . . А какво је тек чудо разум онога мудраца, који је склопио тај сат! Боше то у исте време и механичар и географ и астроном и математичар. Он је све прорачунао, све напред премислио, да осигура редован рад те јединствене работе.*) (Jost.)

*) Сличан сат налази се напред на градској већици у Прагу, али није тако савршен као онај у Штрасбургу.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Београд.) Српско учено друштво у Београду изабрало је на свом главном скупу 24. нов. дра Јосифа Панчића за председника. — Учитељство у Србији саставило се у једно друштво под називом: учитељско удружење. Целу му је унапређивање учитељских интереса. Правила су већ разаслана свима учитељима. Уписало се око 200 чл. Друштво је изабрало себи управу и мисли да издаје нов педагошки лист, који ће се звати „Учитељ“. — Од нове године примаће српске поште претилату на све листове, што излазе у Србији. Ова установа биће од најблагодотворнијих посљедица по развитак српског новинарства и ми само жалимо, што није протегнута и на српске листове изван кнежевине. — Просветни савет решио је на свом састанку од 21. окт. на основу реферата дра М. Вујића и дра В. Бакића да се „Логика“,

што ју је написао г. Петар Радуловић, управитељ учитељске школе у Г. Карловцу, штампана о државном трошку и да се награди са 72 динара од штампана табака. Радујемо се, да ће тим начином добити наша школска књижевност једну ваљану књигу, која јој је преко потребна. — У гимназији у Нишу (са 4 разреда) било је на крају прошле школске године 111. ученика, међу којима 4 ученице. Ове школске године отворен је и пети разред.

(Чешка виша школа у Америци.) Чеси у Америци спремају се, да остваре велико подузеће т. ј, да оснују у вароши Цедар Рапиде у држави Јова, где станује највише Чеха, виши завод. Ради тога ступиле су у договор све поједине чешке насеобине. (Џ. љ.)

(Швајцарска.) Државни савет у Солотурну издао је у погледу на надзор над народним школама ово наређење: 1) Месни школски одбори имају право, да у правилима о моралном поведењу школске младежи изван школе заведу новчане глобе до 20 франака против прекршаја истих. 2) На новчану глобу осуђују се она лица, која треба да воде надзор над кривцима (родитељи, стараоци и т. д.) — Швајцарци се јако спремају за земаљску изложбу, која ће бити у лето г. 1883. у Цириху. Она треба да покаже сав напредак, што га је Швајцарска постигла на свима пољима људскога знања и умења. На истој ће бити заступљене и све струке швајцарских школа.

(Настављање слепо и глухонеме деце.) Аустријско министарство за јавну наставу издало је наредбу, у којој обећава потпору свима оним учитељима, који желе да посету заводе за слепо и глухонему децу, да се упознају са начином настављања у истима.

(За оријенталну академију у Бечу) израђује министарство спољашњих послова нов наставни план, који се има увести идуће школске године. По том плану изоставиће се арапски и персијски језик, а увешће се руски и српски.

(Из свију ируских провинција) јављају, како силни младићи траже, да буду примљени у учитељске школе. Да се ове неби препуниле наложило је министарство, да број ученика ни у једној учитељској школи не сме прећи преко 90, тако да просеком 30 на један разред долазе. Из тог узрока нису могли бити примљени у учитељске школе више него половина аспираната. Кад ће код нас доћи то време!

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

26. Народни лечник. Поука о животу и здрављу. Пише др. Милан Јовановић. Књига VIII. у Новом Саду. Издање штампарије А. Пајевића 1881 8^о с. 59. Цена 25 нов.

За свазку од ових колико корисних толико и занимивих књижица имали смо лену реч, па ту не можемо да ускратимо ни овој осмој књизи. Писац познаје све прилике нашега друштва и ко посмотри садржај ових осам свезака „Народног лечника“, што су досад изашле, мора признати, да у њему нема ништа, што би могло изостати или што неби имало практичну вредност. Заиста је погођено све као што треба и камо среће,

да овим књигама наше свећенство и учитељство прекрчи пут у народ; а само ћемо да поменемо неуздаћу, да тако врстан популаран писац мора најпродуктивније доба свог живота да проводи далеко изван кола свог народа.

Осма књига доноси шест чланака. У „Отрови у кући и ван куће“ говори се о несмотреном обичају, да се цвеће држи по собама, у којима људи живе; јер цвеће, које непрекидно одаје од себе угљену киселину, квару ваздух и наноси тако штету здрављу оних, који морају да предиду тај искварени ваздух. У чланку „Шта недостаје у мушкој одећи нашој“ преноручује се утопљивање трбуха, јер је тај део тела изложен више но остали назебу, који може да има жалосне последице. Ношењем паса, који нигде у нашој народној одећи не фали, умалила би се знатно та опасност. У „Обичајима што нас тару и море“ пише писац обичај, да се без рачуна проводи најлепше време по крчмама, кафанама и весељима. Људи, који то чине, убијају своје здравље и падају морално и материјално. Ти „веселјаци“, као што их писац згодно крсти, срљају у сиромаштво и пропаст. Па је жалосно, да то не искусе сами они, него се тим слаби и снага народа. „Прва зубња“ реч је матерама, како треба да се владају и на што да пазе, кад наступи та важна стадија у развиту дечијем. „Како се ваља хранити“ упознаје нас са саставцима хране, одкуд дознајемо каква храна треба да буде, на да користи телу. Врло је интересантно, што писац наводи о времену, кад треба јести. У чланку „Дечије болести“ посматрају се морбиле (фризле), те се наводе околности, на које треба назити, да сретно прођу и да не оставе у здрављу дечијем никаквих штетних последица. Најпосле се обраћа писац се неколико речи „Читаоцу“ у којима казује намеру, коју је имао, кад је почео да пише ове књиге. Особито апострофује наше учитељство, које као да се и најбоље одазвало подужењу пишчевом, а то треба и одсад и у много већем степену да буде, јер је намера пишчева благородна и заслужује енажну потпору свију народних пријатеља.

Писац има у необичној мери дар, да пише лепо и лако. Ипак се подкраде по која необична реч или погрешна конструкција, као н. пр. на стр. 48. „не хоће да се занимају са својом редовном играчком, ништа хоће да једу с вољом.“ Пишецу, који живи на страни (поговор је н. пр. писан у Суецу), не може се то толико ни замерити, али при коректури ваљало би на такве ствари да се обрати што већа пажња.

„Народни лечник“ стаје за целу годину само 1 фор. авр., а претплата се шаље штампарии А. Пајевића у Нови Сад.

Р А З Н О.

(Књижевност.) 1. дец. изишао је у Бечу 1. број листа за забаву, поуку и књижевност, ком је наслов „Нови звуци.“ Лист овај проповедаће нов напредан правац, излазиће сваког вторника на целом табаку, а стајаће на годину 6 фор. Власник је Јаша Томић, а уредник Спиро Цокрајац. Претплата се шаље администрацији у Беч IV. Goldegg Gasse 18. — Одбор свештеничког удовичког фонда епархије бококторско-дубровачке позива на претплату на дело: „Пастирска писма, слова и бесједе преосвештеног

епископа Герасима.“ У истом ће бити преко 40 беседа, што их је именовани епископ, у сваком погледу дика српске православне цркве, говорио или разаслао народу и клиру. Цена је књизи 80 нов., а чист приход иде на корист епархијалног фонда свештеничких удовица и сирочади у Боци которској. Нека је ово дело нашег достојног првосвештеника најтоплије препоручено. Претплата се шаље горе именованом одбору у Котор (Cattaro), који јамчи за књиге и новце. — Наш добро познати новинар Јован Павловић покреће на Цетињу од нове године нов независан лист црногорски под именом „Барјактар.“ „Излазиће једанпут недељно а стојаће на годињу 6 фор. Претплата се шаље поштанском упутицом преко г. Петра Рамадановића у Котору. — Из „Српских илустрованих новина“ засебно је отштампана новела грофа Влад. Алекс. Сологуба „Велики свет“, што ју је превео познат вешт преводилац Сава Петровић. У књизи се налази још и животопис грофа Сологуба, једног од знаменитијих руских писаца са карактеристиком његовог рада. Књигу је издала штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

(Нови Сад.) Одбор добровољне задруге Српкиња Новосаткиња имао је састанак 9. дец. Задружно имаће износи 1687 ф. 48 н. Од тог ће остати 1000 ф. као резервни фонд, а остало ће се употребити на задружне цели: помоћ сиротим ученицама и сиротињи уопште. Преко 400 ф. остављено је за оснивање малодечије школице и радничке школе за сироте девојке, које је задруга већ у начелу усвојила и изаслала већ пододбор, да о тим школама поднесе подробен план и прорачун. („З.“)

(Сарајево.) Земаљска влада поделила је како дознаје „Сарајевски лист“ двојници младића штипендију по 300 ф. да ове зиме с ушају у Бечу на технолошком обртничком музеју практичан курс о плетењу котарица. Оба штипендиста су из Коњица у Херцеговини. Плетење котарица од врбе је једна врста радности, којом се Херцеговци дуж Неретве пуно баве, али наравно примитивним својим знањем. Ове штипендисте пошто се врате из Беча настаниће се у Коњици као практични мајстори и обучаваће сваког бесплатно, те је изглед, да ће се на тај начин ова врста народне индустрије онде временом лепо подићи и развити. С тога заслужује овај корак земаљске владе сваку похвалу.

(Опасни чешљеви.) Срески школски савету Бечу издао је наредбу свима школским управитељима, да не дозвољавају деци ношење чешљева и претења од целулојида (црвене и жуте боје), јер се исти чим најмање дођу у додир са свећом одмах запале и изгору. Политичка је власт замољена, да распростирању тих опасних ствари на пут стане.

(За знак благодарности) У Будапешти се склопио одбор учитеља, који је издао проглас за скупљање прилога, из којих би се за знак благодарности имала купити кућа Јосифу Рилу, уреднику немачког часописа „Ungarischer Schulbote.“ Тај лист излазио је трипут на месец, ове године био је одзив тако слаб, да је могао само двапут месечно да излази, а идуће године излазиће само једанпут на месец. Не показује ли то јасно, да је у Угарској све мање учитеља, којима је немачки школски лист потреба ?

(На Материце) ове године после вечерња подељено је овдашњој деци од стране црквене општине Сомборске 70 пари обуће.

(Бадњи дан у Сомборским српским школама.) Пошто се служба Божија свршила сва школска дечица са својим учитељима и учитељицама вратиле се у велику школску дворану, у којој нађоше вертеп и сламу. Ту у присуству управитеља, учитеља и дечијих родитеља држана је у спомен рођења Христовог скромна школска свечаност овим редом: Најпре је одиојан лик „Рождество твое.“ Затим су шест ученица II. и I. основног разреда наизменце лепо приповедале библијске повести о Благовести-ма, о рођењу Христовом, о пастирима витлејемским, о мудрим звездарима и о бежању у Египат. Између ових приповедака појали су ученици и ученице складно по реду: „Богородице Дјево“ „Витлејеме славни граде.“ — Слава во вишњих Богу, — Ликуј днес Сионе“ и „Сви јазици восплен-чите рукама. — После тога је управитељ са неколико речи разложио деци значење ове школске светковине и раздао је малим говорницама и другим добрим ученицима и ученицама на дар „Мале катавасије“, које је отлични члан наше општине Гд. Марко Бикар на „Отцеве“ доброј деци послао. Свечаност се завршила складним појањем Божињег кондака: „Дјева днес.“ Држимо да би оваке светковине ваљало удесити сваког Божића у место ношења вертепа по кућама. В.

(Споменик Песталоцију). Великом реформатору педагогије Песталоцију није још нигде подигнут споменик од камена или туча. Како је сад управо сто година, одкако је угледало света његово главно дело „Линхард и Гертруд,“ то позива др. А. Фогел у Потсдаму све сталече и све народе, да том приликом одуже свој дуг неумрлом педагогу. Кад се оснује одбор за скупљање прилога на подизање споменика, сматраћемо за дужност, да то јавимо нашим читаоцима.

НЕКРОЛОГ.

Један од најплоднијих писаца нашега века др. Херман Кленке преминуо је 11. окт. о. г. у свом родном месту Хановеру у 69. години живота. Број књига, што их је исти написао, износи на 200, а већина је посвећена дијететици или нези здравља. Његова „Књига за матере“, „Домаћи речник“ и др. налазе се и у многим српским кућама, у којима матере знају немачки. Особиту је важност полагао на гимнастику као средство за одржање здравља. Његову „Школску дијететику“ издао је хрв. педагогијско књижевни збор у Загребу пре две године у хрватском преводу.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Бивши учитељ у Сарајеву Никола Тајшановић наименован је учитељем у Старој Молдави, Јевта Крљанац учитељем у Д. Љупкови и Бранко Чабовић пр. учитељем у Радимни.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се помоћни учитељ за школу у Српској Пожежени. Наставни језик је српски и мађарски. Плата је 200 ф., 12 к. м. дрва и стан.

Молбенице мадарски писане и управљене на кр. уг. министарство богочасти и јавне наставе шаљу се до 31. јан. 1882. по нов. кал. управном одбору крашовско-серењске жупаније у Лугош.

РАСПИС НАГРАДА.

Да би од своје стране допринели живљем полету наше педагошке књижевности, расписујемо овим награде за три најбоље педагошке расправе, које ће у течају године 1882., изаћи у „Школском листу“

Прва је награда *три* дуката, друга *два* дуката и трећа *један* дукат.

Које расправе заслужују награду одредиће умољени прејсудиоци, који су изван нашег уредништва и којих ћемо имена у своје време саопштити.

Награде ове могу добити само народни учитељи и учитељице. Расправе морају бити оригиналне, а при досуђивању награде неће се узимати обзир на обим расправе, него само на ваљаност.

Код расправа, које се натичу за награду, ваља то одмах при шаљању њихови писци да назначе. Иначе им стоји на вољи, да или одмах своје име потпишу или да га у запечаћеном писму својој расправи додаду. Писма уз ненаграђене расправе доцније ће се уништити.

Уредништво се нада, да ће овај први распис награда наћи одзива у нашем учитељству и да ће оно многобројно окушати своју снагу у утакмици, на коју га позивамо и која може бити само од користи за српску школу.

У Сомбору 31. децембра 1881.

Уредништво „Школскога листа.“

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ НА „ШКОЛСКИ ЛИСТ“ ЗА ГОДИНУ 1882.

Овим бројем завршује се тринаести течај „Школскога листа“ и излази претплата скоро свима нашим претплатницима. У програму листа и начину излазења неће се ни идуће године ништа мењати, а биће озбиљна брига уредништва, да „Школски лист“ буде сваком годином све бољи и бољи. У нади да ће нас

ерпски парод и нарочито ерпско учитељство и одсада и умно и материјално потпомагати, отварамо претплату за г. 1882.

Цена је „Школском листу“ у аустро-угарској монархији, у Босни, Херцеговини и Црној Гори 3 фр. авр., а за по године 1 ф. 50 п.; у Србији за целу годину 8 динара, а за по године 4 динара. Који од гг. учитеља пошље новце за шест претплатника добијаће лист на дар, а који скупи три претплатника, добијаће лист у пола цене. Исто тако добијаће лист у пола цене и она гг. учитељи, којима је годишња плата мања од 300 фор, даље сва гг. слушаоци богословије, приправници и приправнице.

Претплата се шаље поштанском упућницом уредништву „Школскога листа“ у Сомбор (Zombor, Ungarn), а претплату за Србију прима књижара г. Велимира Валожића у Београду. Молимо да нам се не шаље претплата за краће време него за по године.

Нашим црквено-школским општинама стављено је високим школским саветом у дужност, да држе „Школски лист“ за своју школу, нашо обраћамо пажњу гг. учитеља.

Уједно позивамо уљудно високодостојнике и имућне члапове народа нашег, да изволе и за год. 1882. даривати „Школским листом“ сиромашне школе наше, особито у будимској и горњокарловачкој епархији, у источном Банату, Босни, Херцеговини, Далмацији, Боки и Црној Гори. Имена њихова износићемо као и досада благодарно на јавност.

Новим претплатницима дајемо све бројеве „Школскога листа“ за г. 1881. за само 2 ф. (5 динара). Али пошто потпуних екземплара нема много, то молимо ону господу, која на исте рефлектују, да се са наручбинама пожуре. И од год. 1880. имамо још бројева од друге и треће трећине године, које све дајемо за 50 нов. (1 динар).

У Сомбору 31. децембра 1881.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,
уредник „Школскога листа.“

Издаје и уређује : **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**
